

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528) www.economy.nayka.com.ua | № 6, 2019 | 27.06.2019 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.6.50](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.6.50)

УДК 336.7:658.1.005.5

*Л. А. Свистун,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи
Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка
ORCID: 0000-0002-6472-9381*

ПІДХОДИ ДО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

*L. A. Svistun
PhD, Associate Professor of Finance and Banking,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University*

APPROACHES TO FINANCIAL PROVISIONS FOR SMALL ENTERPRISES ACTIVITIES

Стаття присвячена розгляду проблеми удосконалення підходів до фінансування поточної діяльності та інноваційно-інвестиційного розвитку малих підприємств в умовах нестабільної економіки. У статті розглянуто та критично охарактеризовано доступні джерела та форми фінансового забезпечення малих підприємств залежно від цілей їх діяльності. Зокрема, увагу приділено самофінансуванню, акціонуванню, державній фінансовій підтримці, банківському і комерційному кредитуванню, фінансовому лізингу, програмам фінансування міжнародних фінансових інституцій, грантовому та венчурному фінансуванню та краудфандингу. Виділено особливості та обґрунтовано основні недоліки існуючих фінансових джерел, а також запропоновано найбільш ефективні в несприятливих економічних умовах підходи фінансування діяльності.

The article is devoted to the consideration of improving problem the approaches to funding current activities and innovation and investment development of small enterprises in an unstable economy. The author reveals the role and importance of small business for the Ukrainian economy, highlights the main problems of its development, including affordable financial support. The importance of investment and innovation development for small enterprises, in particular their conformity to changes in market conditions, increase of competitiveness and profitability are noted. It is noted that the system of financial support for small business entities activities should be built on the following goals: to ensure uninterrupted current activity or investment and innovation development. The article considers and critically describes the available sources and forms of small enterprises financial support depending on the purposes of their activities. In particular, attention is paid to self-financing, equity, state financial support, banking and commercial lending, financial leasing, financing programs for international financial institutions, grant and venture financing, and crowdfunding. The most common sources of financial support for the current activity of a small enterprise are its profit and bank lending. At the same time, the ability to obtain a bank loan is limited for many reasons. A promising type of financial support for small enterprise innovation and investment development is venture financing in the form of attracting funds from an external

investor and grant support from international organizations. Their feature is to provide funds on a non-refundable basis. The conditions of bank investment lending on the example of the leading Ukrainian banks and the conditions of small business lending under the programs of the Ukrainian-German fund were considered in detail. The peculiarities were highlighted and the main advantages and disadvantages of existing financial sources were substantiated, as well as the most effective approaches to financing activities in unfavorable economic conditions were proposed.

Ключові слова. *Мале підприємство; фінансування; форми фінансового забезпечення; інвестиційно-інноваційний розвиток підприємства; кредитування; фінансовий лізинг; венчурне фінансування.*

Keywords. *Small business; financing; forms of financial support; investment and innovation development of the enterprise; lending; financial leasing; venture financing.*

Постановка проблеми. Економіка будь-якої держави характеризується складною комбінацією різних за масштабами виробництв: великих і малих, що складається під впливом багатьох факторів. Проблема диверсифікації економіки України стоїть гостро в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки, адже неможливо побудувати сильну конкурентну державу без розвитку її суттєвої ланки – малих підприємств. Малі підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної системи. Про це свідчить і досвід зарубіжних країн, значну частку економічного потенціалу яких складають саме малі та середні підприємства.

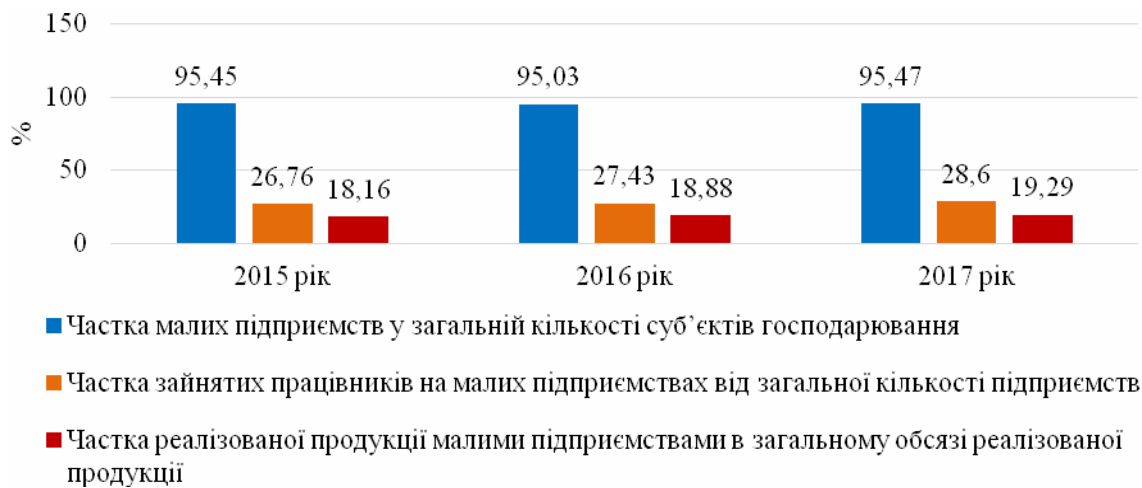
На відміну від великого бізнесу, малі підприємства швидко адаптуються та проявляють гнучкість залежно від бажань клієнтів. Але для забезпечення такої мобільності підприємствам малого бізнесу потрібно постійно здійснювати інвестиції у власний розвиток, а також ефективно використовувати фінансові ресурси. Однак через специфіку діяльності у малих підприємств часто виникають проблеми із залученням доступних джерел фінансування та їх диверсифікацією. А отже, успішний розвиток підприємств малого бізнесу в країні великою мірою залежить від стану їх фінансового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження особливостей малих підприємств та їх фінансового забезпечення зробили такі науковці, як: Варналій З.С., Ляшенко В.І., Колісниченко П.Т., Забарна Є.М., Оксенюк К.І., Кредісов В.А., Говорушко Т., Фастовець А.А., Фисун І.В. [1, 3, 5, 9, 10] та ін. Проте фінансове забезпечення підприємств малого бізнесу в Україні залежно від цілей їх розвитку потребує більш ґрунтовного вивчення.

Метою статті є дослідження та обґрунтування підходів до фінансування діяльності підприємств малого бізнесу залежно від завдань їх діяльності та стадії розвитку в умовах нестабільної економіки.

Результати. Значимість малого підприємництва може розглядатися з погляду внеску у економічний розвиток держави (збільшення кількості платників податків та підвищення рівня стабільності) та з погляду суспільного розвитку (зниження рівня безробіття та зниження рівня злочинності). Роль та значення малого підприємництва можна визначити за допомогою таких показників, як: кількість малих підприємств у країні; їх частка; кількість зайнятих працівників на малих підприємствах; обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) малими підприємствами; частка обсягу виготовленої продукції в загальному ВВП країни та інші. Наприклад, у ЄС частка малих та середніх підприємств становить 99%, а частка задіяних у сфері малого підприємництва осіб перевищує 50% працездатного населення. У складі ВВП європейських країн продукція малих підприємств сягає понад 40-50 % [1].

Незважаючи на мінливу тенденцію кількості малих підприємств, їх внесок у обсяги виробництва і реалізації по економіці України в цілому постійно зростає, що є позитивним явищем (рис. 1). Кількість зайнятих працівників на малих підприємствах також постійно збільшується. Але показники все ще залишаються далекими від європейських країн.

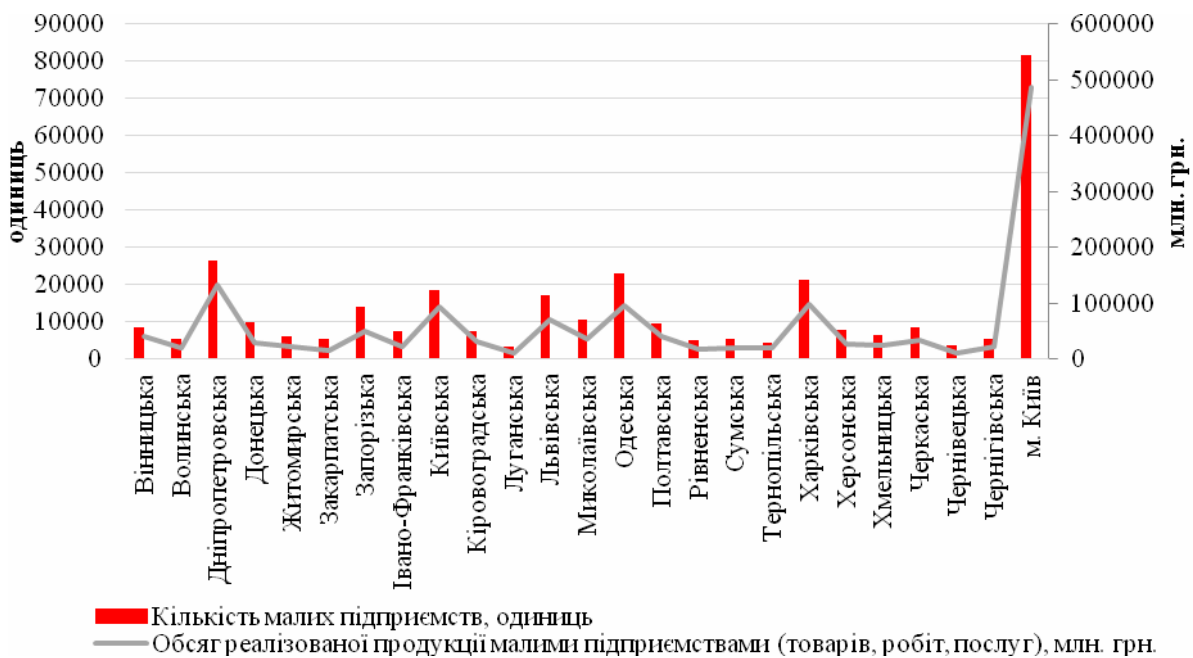

Рис. 1. Характеристика діяльності малих підприємств в Україні у 2015-2017 рр.

* Складено автором за [2]

Найбільше малих підприємств зосереджено в оптовій та роздрібній торгівлі й авторемонті (27%), сільському господарстві – 15 %, промисловості – 11,6 %, операціях з нерухомим майном – 10,2 %, професійній, науковій та технічній діяльності – 8,3 %, будівництві – 8,2 %.

Найбільша кількість малих підприємств станом зосереджена у м. Київ – 25,3 %, Дніпропетровській – 8,24 %, Одеській – 7,19 %, Харківській – 6,65 %, Київській – 5,70 % та Львівській області – 5,28 % (рис. 2). Дані області є також лідерами по обсягам реалізації продукції та кількості зайнятих. Можна стверджувати, що розвиток регіону безпосередньо залежить від розвитку малого бізнесу.

Рис. 2. Розподіл малих підприємств по регіонах України у 2018 р.

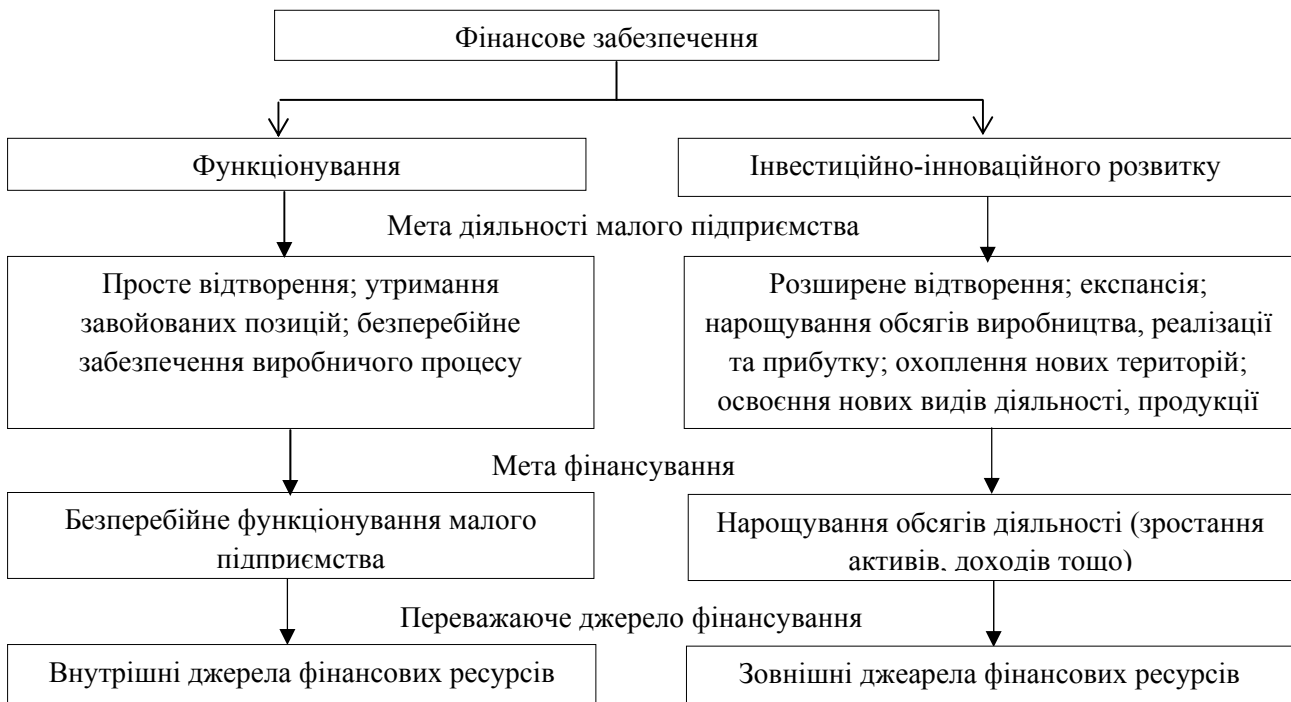
* Складено автором за [2]

До головних рис малого бізнесу в Україні, які суттєво відрізняються від більшості зарубіжних країн, варто віднести: низький рівень технічної озброєності; низький управлінський рівень; прагнення до максимальної самостійності (більшість зарубіжних малих підприємств працює на умовах франчайзингу); недостатня інфраструктура підтримки малого підприємництва; відсутність повної й вірогідної інформації про стан та кон'юнктуру ринку [3].

Малий бізнес відрізняється від великого не тільки меншими обсягами діяльності, а й структурою управління та функціонування, у тому числі особливостями фінансування своєї діяльності. Однією з важливих проблем ефективного стабільного функціонування малих підприємств та їх інноваційно-інвестиційного розвитку є можливість забезпечення необхідними обсягами фінансового забезпечення.

За своїм економічним змістом поняття «фінансове забезпечення» досить близьке до поняття «фінансування», під яким розуміють виділення коштів на розвиток певної діяльності. Разом з тим, вживання терміну «фінансове забезпечення» означає дію в значенні задоволення, гарантування чи створення умов для чого-небудь. В контексті створення умов для сприятливого розвитку малого бізнесу термін «фінансове забезпечення» більшою мірою відображає сутність досліджуваного економічного процесу.

Система фінансового забезпечення діяльності суб'єктів малого бізнесу має бути побудована таким чином, щоб забезпечувалася не тільки кількісний, але і якісний їх розвиток, що може бути досягнуто шляхом врахування особливостей фінансово-кредитного забезпечення, а також виходячи із цілей: на забезпечення поточної діяльності або інвестиційно-інноваційного розвитку (рис. 4). Вчасно отримані інвестиції можуть дати значний поштовх для розвитку конкретного підприємства. Саме інвестиції є основою економічного зростання, яке забезпечує підвищення темпів приросту обсягів виробництва.

Рис. 4. Особливості фінансового забезпечення малого підприємства залежно від цілей його діяльності

Підприємства малого бізнесу мають необхідність постійно адаптуватися до змін у бізнес-середовищі, технологіях виробництва, а також у потребах покупців. Більш того, дрібними організаціями часто керують підприємці, які є новаторами у своїй сфері. А інвестиційно-інноваційний розвиток у цьому разі є ключовою ланкою та необхідною передумовою виживання підприємства.

Метою інвестиційно-інноваційної діяльності є реакція підприємства на вимоги ринку, і здійснюється вона переважно у виробничій сфері. Інвестиції у поєднанні з інноваціями не лише забезпечують зростання обсягів виготовлення продукції, а й підвищують її якість, знижують енергоємність, і, як результат, підвищують її конкурентоспроможність, при цьому зменшують витрати на виготовлення продукції, підвищують рентабельність виробництва, умови праці та продуктивність, забезпечують зростання рівня оплати праці [4].

Складовими фінансового забезпечення малих підприємств виступають власні (внутрішні) й позикові (зовнішні) джерела фінансування. Їхні обсяги і можливості залучення в малий бізнес залежать як від внутрішнього механізму регулювання процесу фінансування самих підприємницьких структур, так і від державної підтримки підприємництва.

Для будь-якого підприємства принципове значення має віддача у формі прибутку від використання як власних, так і позикових коштів. Підприємство, що використовує позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал для власного розвитку (за рахунок формування додаткового обсягу активів) і можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, однак, більшою мірою генерує фінансовий ризик і загрозу банкрутства.

У структурі капіталу малих підприємств України протягом останніх років спостерігається тенденція зростання частки позикового капіталу та зменшення частки власного. Отже, для малого бізнесу характерним є переважання частки позикових джерел, в основному фінансування здійснюється за рахунок поточного кредитування. Можливі джерела та форми фінансування поточної діяльності (Ф) та інвестиційно-інноваційного розвитку (Р) малих підприємств наведені в табл. 1.

Таблиця 1.
Джерела та форми фінансування поточної діяльності та інвестиційно-інноваційного розвитку малих підприємств

Джерела та форми фінансування малих підприємств			Напрямок використання
Внутрішні джерела фінансування			
1.	Самофінансування (виступає основою започаткування й розвитку бізнесу)	чистий прибуток;	Ф/Р
		амортизаційні відрахування;	Ф/Р
		страхові суми відшкодування збитків;	Ф
		імобілізовані надлишки основних та обігових коштів, нематеріальних активів тощо.	Ф
Зовнішні джерела фінансування			
2.	Пайове фінансування (акціонування)	залучення коштів на фінансування проекту шляхом випуску акцій.	Р
3.	Бюджетне фінансування (у рамках державних цільових програм і фінансової підтримки)	часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами;	Ф/Р
		надання гарантії та поруки за кредитами;	Ф/Р
		надання кредитів, у тому числі мікrokредитів, для започаткування і ведення власної справи;	Ф/Р
		надання позик на впровадження нових технологій;	Р
		компенсація видатків на розвиток кооперації між МСБ та великими підприємствами;	Ф
		фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій тощо.	Р
4.	Кредитне фінансування	банківський кредит,	Ф/Р
		облігаційні позики,	Ф/Р
		інвестиційний кредит,	Р
		товарний кредит та факторинг	Ф
5.	Лізинг	майнові відносини, що виникають при передачі предмета лізингу (рухомого і нерухомого майна) в тимчасове користування на основі його придбання і здачу в довгострокову оренду	Ф/Р
6.	Фінансування за участі міжнародних фінансових інституцій	фінансування проектів від ЄБРР, ЄІБ, НУФ, міжнародними та регіональними банками розвитку, фінансування проектів за участю експортно-кредитних агентств (ЕКА) та ін.	Ф/Р
7.	Фінансування за рахунок коштів ЄС (грантове фінансування)	кредити на спорудження та реконструкцію об'єктів, які становлять інтерес для країн ЄС;	Р
		підтримка проектів, які забезпечують значний внесок в економічне зростання і зайнятість в Європі;	Р
		підтримка інноваційних підприємств (у т.ч. мікропідприємств), особливо на стадії стартапу чи виходу на нові ринки.	Ф/Р
8.	Венчурне фінансування	фінансування ризикових (інноваційних) проектів або фінансування новостворюваних інноваційних компаній (Start-up);	Ф/Р
		фінансування ранньої стадії розвитку інноваційних підприємств зі значним потенціалом комерціалізації, а також пізніших стадій зростання і розвитку підприємств з метою отримання у подальшому вигоди шляхом продажу підприємства стратегічному інвесторові або через IPO;	Р
		довгострокові фінансові інвестиції з високим рівнем ризику в акції новостворюваних малих інноваційних компаній у сфері високих технологій задля їх розвитку й розширення, з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів.	Р
9.	Краудфандинг	об'єднання зусиль людей, які спрямовують свої кошти для підтримки та реалізації проектів перспективних інноваторів.	Р

* Складено автором за [5-9]

Власний капітал виступає економічною основою як започаткування, так і наступного функціонування малого бізнесу. Найпоширенішим джерелом фінансового забезпечення малого підприємства є його прибуток. Він є джерелом задоволення інвестиційних потреб, створення резервного фонду, виплат власникам корпоративних прав, тощо. Підприємство має можливість використати прибуток як джерело фінансування інвестиційних проектів лише у незначних обсягах і лише ту частину, що йде на формування фонду розвитку виробництва (фінансування невеликих інвестиційних заходів, або високоризикових інноваційних проектів) та фонду соціальної сфери.

Привабливість акціонерної форми фінансування інвестиційних проектів полягає в тому, що: у процесі акціонування може залучатися не тільки грошовий капітал, а й матеріальні та нематеріальні цінності, виплати за користування залученими ресурсами не мають безумовного характеру, а здійснюються залежно від фінансового результату акціонерного товариства; використання залучених інвестиційних ресурсів може бути масштабним й необмеженим за термінами; емісія акцій забезпечує формування необхідного обсягу фінансових ресурсів на початку реалізації інвестиційного проекту.

Порядок використання коштів державного бюджету для фінансової державної підтримки суб'єктів малого підприємництва затверджується відповідно до вимог бюджетного законодавства [10]. До державних позичальників малого бізнесу, в першу чергу, належать Регіональні фонди підтримки підприємництва (РФПП), які створюються на обласному й районному рівнях.

Найбільш традиційним джерелом поповнення фінансових ресурсів малих підприємств виступає банківське кредитування. Для формування, розвитку й розширення власної справи комерційні банки пропонують підприємствам малого бізнесу численні кредитні програми, а саме: інвестиційне кредитування, багаторазові кредити на будь-які потреби за одним об'єктом застави, кредит на придбання основних засобів і нематеріальних активів, кредит на придбання обладнання й автотранспорту, кредит на поповнення обігових коштів і поточні потреби, програма експрес-кредитування тощо. Для задоволення потреби в оборотному капіталі також надається така послуга як факторинг.

Разом з цим, можливості отримати банківський кредит є обмеженими з багатьох причин. Серед них – незацікавленість банків у видачі невеликих за розмірами кредитів, складна процедура прийняття рішень про кредитування, відсутність у малого підприємства заставного майна, небажання позичальників надавати банку інформацію про свій бізнес тощо.

Серед усіх джерел фінансування інвестиційного розвитку особливе місце відводиться інвестиційному кредиту. Специфікою інвестиційного кредиту є те, що він здебільшого довгостроковий, має саме інвестиційний характер і потребує:

- 1) ретельного оцінювання інвестиційних намірів позичальника, що передбачає детальний аналіз ТЕО інвестиційних заходів за проектом;
- 2) встановлення плати за кредит нижче рівня доходності за інвестиціями; розрахунку терміну кредитування залежно від терміну окупності інвестицій;
- 3) погашення позики та відсотків лише за рахунок доходів, які одержує інвестор від реалізації інвестиційного проекту.

Найпоширенішим видом інвестиційного кредиту є банківський інвестиційний кредит. Основні критерії, яким позичальник повинен відповідати для отримання інвестиційного кредиту: стабільний фінансовий стан; професіоналізм позичальника (досвід залучення подібного виду фінансування в минулому, кваліфікація персоналу); участь власними коштами (як правило, не менше 25%); позитивна кредитна історія (сумлінне виконання зобов'язань перед кредиторами); платоспроможність (будується прогноз грошових потоків за проектом, а також оптимальний графік погашення кредиту).

Умови надання кредиту на фінансування інвестиційних проектів дещо різняться від звичайних споживчих кредитів. Для прикладу розглянемо умови надання кредиту на розвиток бізнесу (інвестиційне кредитування) малих підприємств деякими банками України станом на кінець 2018 року (табл. 2).

Таблиця 2.
Умови надання кредиту на розвиток малого бізнесу (інвестиційне кредитування)
деякими банками в Україні

Умови кредитування	Банки		
	АБ «Укргазбанк»	АТ «Креді Агріколь»	АТ «Укресімбанк»
Цілі кредитування	капітальні витрати (придбання/модернізація/реконструкція основних засобів); започаткування додаткового напрямку діяльності		
Графік погашення	проценти – щомісячно, кредит – згідно умов кредитного договору, можливе отримання відстрочки	кредит погашається щомісячно рівними частинами, сплата процентів щомісячно	щомісячно, з 1 по 7 число місяця, наступного за звітним (у січні та травні - до 15 числа)

Максимальний розмір ліміту	до 70% вартості інвестиційного проекту	до 75% від вартості проекту, та до 85% за умови надання додаткового забезпечення	до 70% вартості проекту
Валюта	гривня, долар США, євро	гривня, долар США, євро	національна або іноземна валюта
Вид фінансування (форма видачі)	строковий кредит або невідновлювана кредитна лінія	невідновлювана кредитна лінія; кошти надаються в безготівковій формі шляхом перерахування з позичкового рахунку на поточний рахунок позичальника/ контрагента згідно договору	строковий кредит або невідновлювана кредитна лінія
Комісія	одноразово 1 % від суми кредиту (ліміту кредитування) без ПДВ	одноразово 1% від суми встановленого ліміту	визначається згідно з чинними Тарифами комісійної винагороди АТ «Укрексімбанк»
Авансовий внесок	30% від вартості проекту	до 25%	1) започаткування нового виду діяльності – не менше 30% від вартості проекту; 2) в інших випадках власний внесок може бути зменшений.

* Складено автором за [11-13]

Термін інвестиційного кредитування в більшості банків становить 5 років, процентні ставки встановлюються близько 20% річних у гривні і вище. Так, у АБ «Укргазбанк» річні ставки складають: у гривні – 21%, у доларах США – від 9,1%, у євро – від 8,2%. Але кінцева ставка та термін фінансування визначається залежно від галузі, у якій реалізується проект, складу учасників і ступеня відповідальності кожного з них, кредитної історії компанії, яка звернулася за фінансуванням. Ставки кредитування для малого бізнесу є значно вищими у порівнянні з великими підприємствами, що ускладнює їх доступ до фінансових ресурсів.

Сучасною формою товарного кредиту виступає фінансовий лізинг, що передбачає придбання майна і передачу його фізичним або юридичним особам на договірних умовах на визначений строк (не менше 1 року) за встановлену плату з правом викупу майна лізингоотримувачем. Це дозволяє підприємцям зменшити витрати щодо придбання засобів виробництва, а потім за рахунок прибутків, отриманих від діяльності з використання майна, виплачувати решту його вартості. Найчастіше ця форма фінансування стосується придбання устаткування, переважно сільськогосподарської техніки.

Одним з різновидів фінансового забезпечення інвестиційного розвитку малого підприємства є венчурне фінансування у формі залучення коштів зовнішнього інвестора до статутного капіталу підприємств, що реалізують інноваційні проекти. До джерел венчурного (ризикового) капіталу належать фінансові ресурси венчурних фірм і фондів, інституціональних інвесторів, особисті заощадження підприємця, родичів, друзів і знайомих, бізнес-ангелів, спеціалізованих фондів з підтримки науки, інновацій, розвитку технологій тощо. Фінансування на основі венчурного капіталу передбачає участь на паєх інвесторів венчурного капіталу в капіталі венчурної фірми шляхом придбання акцій через варанти, опціони або через конвертовані цінні папери. Компанії, які виростили з нуля до світових лідерів завдяки венчурним інвестиціям – це: Apple, Cisco, Compaq, eBay, Google, HP, Intel, Microsoft, Sun Microsystems, Yahoo та інші. Всесвітньо відомі венчурні компанії, засновниками яких є українці – Paymentwall, Grammarly, Terrasoft [14].

Серед особливостей венчурного фінансування є надання коштів на безповоротній (безвідсотковій) основі, у вигляді паю у статутний фонд фірми; вкладники капіталу очікують у середньому від 3 до 5 років, щоб переконатися у перспективності вкладень, і від 5 до 10 років, щоб отримати прибуток на вкладений капітал; інвестор стає співвласником венчурної фірми, а надані кошти – часткою її власних засобів.

Для фінансування малих підприємств залучаються й кошти міжнародних кредитних організацій у формі кредитування або грантової підтримки. Наприклад, здійснюються програми мікрокредитування Європейським банком реконструкції й розвитку, Німецько-Українським фондом, фондом Євразія та агентством США з Міжнародного розвитку (SIDA). Так, ЄБРР надає кредитування (кредитні лінії та одноразові кредити) для реалізації програм і проектів у галузях енергетики, транспорту, водопостачання, сільського та лісового господарств, промисловості та розвитку міської інфраструктури.

Головна мета діяльності Німецько-Українського фонду – фінансування мікро, малих та середніх підприємств України шляхом надання їм через банки-партнери кредитів для здійснення інвестицій в основний та обіговий капітал. НУФ впроваджує свої програми за принципом фінансової установи «другого рівня»,

надаючи фінансові ресурси цільовим групам малих та середніх підприємств через відібрані банки-партнери [6]. Умови фінансування малих підприємств за програмами НУФ наведено у табл.3.

Таблиця 3.
Умови фінансування підприємств за програмами Німецько-Українського фонду

Умови фінансування	Програма мікрокредитування	Програма з підтримки інвестицій МП
Позичальники	1. Фізичні особи-підприємці (ФОП) 2. Мікропідприємства (≤ 20 постійних працівників) 3. Малі підприємства (≤ 250 постійних працівників)	1. Фізичні особи-підприємці (ФОП) 2. Мікропідприємства (≤ 20 постійних працівників) 3. Малі підприємства (≤ 250 постійних працівників)
Призначення кредиту	Фінансування виробництва, сфери послуг, сільського господарства, торгівлі (тільки для ФОП та мікропідприємств)	Фінансування виробництва, сфери послуг, сільського господарства
Валюта кредиту	Євро, гривня	Гривня
Максимальний розмір кредиту	25 000 євро (для ФОП та мікропідприємств); 100 000 євро (для малих підприємств)	250 000 євро (гривневий еквівалент)
Відсоткова ставка	Ринкова, визначається банками-партнерами	Максимальна номінальна визначена як UIRD x 1,1
Максимальний термін кредиту	3 роки (для фінансування обігового капіталу); 5 років (для фінансування інвестицій в основні засоби)	2 роки (для фінансування обігового капіталу) 6 років (для фінансування інвестицій в основні засоби)
Банки-партнери	Мегабанк; Укргазбанк; Ощадбанк;	ПроКредитбанк; Укргазбанк; Кредобанк

Досить поширеним є фінансування проектів з грантовою підтримкою. А саме: гранти на фінансування проектів у відповідній сфері діяльності; гранти на цільову підтримку на організацію, що здійснює проект; гранти на капітальні інвестиції; гранти на часткове чи додаткове фінансування або гранти на «запуск» чи реалізацію невеликого проекту [15].

На сьогодні для українських підприємств відкриті наступні міжнародні програми, що призначені для грантового фінансування малого бізнесу: HORIZON 2020 UKRAINE, COSME, «Підтримка малого бізнесу в країнах Східного партнерства», «Можливості для малого та середнього бізнесу», East Invest, «Консультації для малого бізнесу», програми посольств та урядів окремих країн тощо. Основним інвестором для України є Європейський Союз.

Достатньо новим для українських підприємств напрямом фінансування є краудфандинг. Фінансування за схемою краудфандингу може виконувати різні функції, зокрема, допомога постраждалим від стихійних лих, фінансування стартап-компаній та малого бізнесу тощо. Залежно від мети для інвестора, розрізняють: пожертвування, нефінансову винагороду, фінансову винагороду, повернення боргу [16]. На сьогодні існує безліч краудфандинг-платформ для збору коштів. До найпопулярніших краудфандингових платформ в Україні відносять платформи на Starte та bigggidea.com.

Розглядаючи джерела фінансування суб'єктів малого підприємництва, варто визначити їх переваги та недоліки (табл.4).

Таблиця 4.
Переваги та недоліки форм фінансування малих підприємств

Форми фінансування	Переваги	Недоліки
Самофінансування	- відносно швидке залучення; - низький ризик неплатоспроможності та банкрутства підприємства; - не вимагає сплати будь-якого позикового відсотка.	- обмеженість внутрішніх інвестиційних ресурсів; - можливі небажані фінансові наслідки для підприємства, за умови некваліфікованого управління.
Державне фінансування	- відносно недорогий вид фінансування;	- довготривалий процес надання коштів; - труднощі в отриманні фінансування.
Банківське кредитування	- значна кількість спеціальних банківських продуктів; - можливість отримати значні за обсягами фінансові ресурси;	- високі відсоткові ставки; - необхідне забезпечення по кредиту; - труднощі в отриманні; - тривалий термін розгляду заявки;

	- тривалий термін кредитування	- зниження фінансової стійкості підприємства.
Лізинг	- забезпечує отримання обладнання без його повної оплати; - унеможливує нецільове використання фінансових ресурсів; - відсутність застави та поручителів; - знижує базу оподаткування.	- велика сума першого лізингового платежу (до 30 % вартості майна); - можливе моральне старіння предмета лізингу; - ризик, пов'язаний з пошкодженням предмета лізингу;
Факторинг	- швидкість отримання коштів; - аутсорсинг дебіторської заборгованості.	- висока вартість послуг; - обмежена пропозиція спеціалізованих факторингових продуктів для малого бізнесу.
Венчурне фінансування	- відсутність без надання підприємствами застави.	- зміна структури власності; - застосовується для реалізації лише високоефективних проєктів.
Краудфандинг	- легкість отримання, безоплатне фінансування.	- використовується переважно на етапі стартапу.
Грантове фінансування	- дозволяє отримати достатню суму коштів на тривалий період; - отримання грантів на безповоротній основі.	- процес прийняття рішень щодо надання гранту, як правило, є досить тривалим; - грантові кошти надходять поетапно і повільно.

При наданні фінансової підтримки підприємствам малого бізнесу кредитори чи інвестори оцінюють ризикованість своїх вкладень. При цьому увагу звертають на три основні складові: ефективність використання та примноження власного капіталу; забезпечення платоспроможності шляхом регулювання величини та структури майна й капіталу підприємства; забезпечення ліквідності активів. Перелічені складові формують кредитоспроможність підприємств і довіру з боку кредиторів. Їх враховують також при визначенні рейтингів малих підприємств при наданні державної підтримки на конкурсній основі.

В цілому ефективним є комплексний (змішаний) підхід до фінансування, за якого малі підприємства мають можливість використовувати декілька видів фінансового забезпечення, у т.ч. і нетрадиційних (краудфандинг, венчурне фінансування, бізнес-ангели тощо) дотримуючись при цьому допустимого рівня фінансового ризику та оптимальної вартості використовуваних коштів. Важливим також є правильний вибір форм фінансування за різних цілей підприємства – поточної діяльності чи розвитку. В останньому випадку існують широкі можливості отримання міжнародної фінансово-кредитної допомоги чи грантового безповоротного фінансування. Для реалізації цікавих інноваційних ідей або стартапів все більше застосовують нетрадиційні форми фінансування.

Висновки. Отже, фінансове забезпечення є основою успішного функціонування підприємств, стабільності операційної діяльності, стимулює їх інвестиційно-інноваційний розвиток та містить конкретні заходи, які спрямовані на практичне досягнення встановлених завдань підприємства.

Визначаючи важливу роль малого підприємництва в сучасній економіці України, слід зазначити, що структура фінансування його поточної діяльності та інвестиційного розвитку є неоптимальною. Самофінансування є консервативною формою фінансування, в той час, як залучення зовнішніх джерел повинно забезпечувати ефективний розвиток малих підприємств. Удосконалення механізмів фінансування через інструменти державної підтримки, а також використання сучасних нетрадиційних форм фінансового забезпечення дозволить розширити доступність джерел фінансування для малого бізнесу та активізує їх розвиток. Система фінансового забезпечення підприємств малого бізнесу повинна бути побудована таким чином, щоб забезпечувався не тільки кількісний, але і якісний їх розвиток, виходячи із цілей їх діяльності.

Список літератури.

1. Ляшенко В.І. Мале інноваційне підприємство як об'єкт державної інноваційної політики / В.І. Ляшенко, Я.І. Тульку. – Економічні інновації. – Випуск № 59. – 2015. – С.219 – 227.
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Забарна Е.М. Специфіка малого підприємництва в соціально-економічному розвитку регіонів України / Е. М. Забарна. – Економічний форум. – Випуск № 2. – 2016. – С. 101 – 108.
4. Колісніченко П.Т. Інноваційна діяльність підприємств малого та середнього бізнесу в Україні: тенденції та перспективи / П. Т. Колісніченко. Проблеми системного підходу в економіці. – Випуск № 4 (60). – 2017. – С. 47 – 51.
5. Офіційний сайт Європейський інвестиційний банк в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://iccg.com.ua/european-investment-bank-in-ukraine/>
6. Офіційний сайт Німецько-Українського фонду / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://guf.gov.ua/uk/principi-roboti>
7. Грантове фінансування // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

rayrada.cg.gov.ua/web_docs/1730/2016/08/

8. Фастовець А.А., Фисун І.В. / Фінанси малого бізнесу: навч. посіб. / А.А. Фастовець, І.В. Фисун. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 302 с.

9. Оксенюк К.І. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні / К. І. Оксенюк. Молодий вчений. – Випуск № 7 (47). – 2017. – С. 440 – 443.

10. Закон України Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>

11. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrgasbank.com/small_bussiness/credit/

12. Офіційний сайт Креді Агріколь Банк / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://credit-agricole.ua>

13. Офіційний сайт АТ «Укресімбанк» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eximb.com/ukr/sme/loans/evolution/>

14. Бачевська І. П. Венчурні компанії та фонди в Україні / І. П. Бачевська. Економічний форум. – 2014. – № 2. – С. 185 – 202.

15. Фещенко О.М. Специфіка та гармонізація розвитку підприємництва в Україні / О.М. Фещенко, Г.В. Самокіна. – Вісник ЖДТУ. – 2017. - № 1 (79). – С. 100 – 106.

16. Кравченко М. О . Перспективи застосування краудфінансінгу та краудінвестингу для фінансування стартап-проектів / М.О. Кравченко, Д.О. Кураєв. - Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2017. – С. 127 – 131. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnik-ekonom.mgu.od.ua/journal/2017/24-2-2017/28.pdf>

References.

1. Liashenko, V.I. and Tul'ku, Ya.I. (2015). “Small innovative enterprise as an object of state innovation policy”, *Ekonomichni innovatsii*, vol. 59, pp. 219 – 227.

2. The official site of State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 24 January 2019)

3. Zabarna, E.M. (2016). “Specificity of small business in the socio-economic development of Ukrainian regions”, *Ekonomichnyj forum*, vol. 2, pp. 101 – 108.

4. Kolisnichenko, P.T. (2017). “Innovative activity of small and medium enterprises in Ukraine: trends and prospects”, *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, vol. 4 (60), pp. 47 – 51.

5. The official site of European Investment Bank in Ukraine available at: <https://iceg.com.ua/european-investment-bank-in-ukraine/> (Accessed 15 April 2019)

6. The official site of German-Ukrainian Foundation, available at: <http://guf.gov.ua/uk/principi-roboti> (Accessed 15 April 2019)

7. “Grant funding” (2016), available at: http://chern-rayrada.cg.gov.ua/web_docs/1730/2016/08/ (Accessed 10 April 2019)

8. Fastovets' A.A. and Fysun I.V. (2013). *Finansy maloho biznesu: navch. posib* [Small Business Finance]. Kondor. Kyiv, Ukraine.

9. Okseniuk, K.I. (2017). “Financial support for small business development in Ukraine”, *Molodyj vchenyj*, vol. 7 (47), pp. 440 – 443.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "About development and state support of small and medium enterprises", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (Accessed 10 April 2019)

11. The official site of JSB “Ukrgasbank”, available at: https://www.ukrgasbank.com/small_bussiness/credit/ (Accessed 20 May 2019)

12. The official site of Credit Agricole Bank, available at: <https://credit-agricole.ua> (Accessed 7 February 2019)

13. The official site of JSC “Ukreximbank”, available at: <https://www.eximb.com/ukr/sme/loans/evolution/> (Accessed 10 April 2019)

14. Bachevs'ka, I.P. (2014). “Venture companies and funds in Ukraine”, *Ekonomichnyj forum*, vol. 2, pp. 185 – 202.

15. Feschchenko, O.M. and Samokina, H.V. (2017). “Specificity and harmonization of entrepreneurship development in Ukraine”, *Visnyk ZhDTU*, vol. 1 (79), pp. 100 – 106.

16. Kravchenko, M.O., Kuraiev, D.O. (2017). “Prospects of applying kraudfandinga and kraudinvestinga to finance startup projects”, *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, [Online], vol.2, pp. 127-131, available at: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/25391/1/SH_201.pdf (Accessed 10 April 2019)

Стаття надійшла до редакції 12.06.2019 р.